

Aikuisopiskelijat — miljoonan ihmisen joukko

Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan erilaisiin aikuisopintoihin osallistui tämän vuosikymmenen alussa vuosittain noin 26 % aikuisväestöstämme, eli noin miljoona ihmistä. Saman tutkimuksen mukaan jossakin elämänsä vaiheessa oli aikuisopintoihin osallistunut peräti 72 %, eli noin 2,6 miljoonaa henkilöä. Mm. nämä tiedot käyvät ilmi tässä lehdessä olevasta Jukka Katajiston artikkelista, jossa hän tarkastelee aikuisopintoihin osallistumisessa viime aikoina tapahtuneita muutoksia. Viime vuosikymmenen alusta tämän vuosikymmenen alkuun mennessä aikuisten opinnollinen osallistuminen on hänen mukaansa lisääntynyt noin 6 prosenttiyksikköä. Lisääntymistä on tapahtunut kaikilla sektoreilla.

Ei ole pitkää aikaa siitä, kun aikuisopiskelija vielä oli suhteellisen harvinainen olento ja häntä saatettiin pitää jopa vähän omituisenakin. Nyt kun suurimmalla osalla aikuisista on omakohtaisia kokemuksia opiskelusta, on suhtautumistapa alkanut vähitellen muuttua. Kun opiskelu on vähitellen tullut yhtä välttämättömäksi niin pitkän kuin lyhyenkin koulutuksen saaneille, niin on korkea aika tunnustaa se tosiasia, että opiskelu kuuluu nykyisin lähes jokaisen suomalaisen aikuisen elämään ja elämäntapaan. Vaikka aikuiskasvattajat ovat tiedostaneet tämän tosiasian jo kauan, niin yhteiskunnan päätöksentekijöiden näyttää olevan vaikea tunnustaa tätä seikkaa. Muuhun tulokseen ei voi tulla, kun ajattelee aikuiskasvatusjärjestelmämme kehittämisen verkkaisuutta ja niitä olosuhteita, joissa aikuisten opiskelu edelleen tapahtuu.

Esimerkiksi opintotuki- ja opintovapaajärjestelmämme kehittäminen on vasta aivan alkuvaiheessaan. Vaikka Aikuiskoulutuksen opintososiaalisen toimikunnan esitykset toteutuisivatkin sellaisenaan — mikä on epätoivonakkoista — niin aikuisten opintososiaaliseen asemaan jää edelleen pahoja aukkoja. Lähinnä toimikunnan esitykset pyrkivät turvaamaan yhteiskunnan tuotantoelämän kannalta välttämättömän opintotoiminnan toteuttamisen. Opintovapaajärjestelmän kehittäminen koskee vain työssä olevia ja jättää näidenkin kohdalle vielä monia puutteita. Sen sijaan esityksessä ei ole juurikaan pohdittu aikuisten omaehtoisen opiskelun edistämistä. Suunnittelussa on ehkä se vika, että opintojen tarjonnan kehittämistä ja opintososiaalisia kysymyksiä on käsitelty erikseen. Tällöin aikuisopiskelijan, eli opintopalvelusten käyttäjän, näkökulmaa ja tarpeita ei ole otettu riittävästi huomioon.

Vaikka aikuisopintoihin osallistuneiden määrä on maassamme korkea, niin täytyy muistaa, että aikuiset eivät muodosta opiskeluolosuhteiltaan mitään yhtenäistä joukkoa. Meillä on toisaalta joitakin sellaisia ammatti- ja henkilöryhmiä, joille on tarjolla runsaasti ja edullisilla ehdoilla koulutustilaisuuksia, ja toisaalta taas sellaisia ryhmiä, jotka joutuvat edelleen uhraamaan vapaa-aikansa ja jopa vuosilomansa pyrkiessään kohottamaan ammatillista pätevyyttään. Koulutus aiheuttaa viimeksimainituille vielä usein huomattavia välillisiä kustannuksia. Palkatonta opintovapaata ei voi pitää riittävänä vaihtoehtona esim. yksinhuoltajalle, jolla on lapsia. Kaiken lisäksi koulutuksen avulla hankitun lisävaliifikaation arvo jää useimmiten kokonaan työnantajan harkittavaksi. Vain harvoissa tapauksissa lisäkoulutus tuottaa automaattisesti henkilölle hyötyä lisäpalkan tai muuttuneiden työtehtävien muodossa. Kun koulutuksesta hyötyvät useimmiten viime kädessä työnantajat, niin ei voi muuta kuin ihmetellä, ettei meillä ole keskusteltu enempää julkisuudessa työnantajilta perittävän koulutusrahaston perustamisesta. Tällainen järjestelmähän on ollut esim. Ruotsissa toiminnassa jo vuodesta 1975 lähtien.

Myöskin opiskelutavoitteiltaan ja suhtautumisessaan opiskeluun aikuisopiskelijat muodostavat varsin heterogeenisen joukon. Jotkut heistä opiskelevat ajatellen ainoastaan opiskelusta saatavaa mahdollista hyötyä. Toiset taas opiskelevat lähinnä ajankulukseen, kun muutkin ystävät tekevät niin. Osalle aikuisista opiskelusta on tullut elämäntapa. Vuodesta toiseen he osallistuvat monenlaisille kursseille taikka opinto- ja harrastuspiireihin. Eniten tällaisia opiskelun elämäntavakseen omaksuneita itsensäkehittäjiä tapaa kansalaisopistoissa ja kesäyliopistoissa. Nämä henkilöt käyttävät opiskeluun lähes kaiken vapaa-aikansa.

Vaikka aikuisopiskelijoita onkin siis runsaasti, niin he eivät muodosta opiskeluolosuhteiltaan ja/tai -tavoitteiltaan mitään yhtenäistä ryhmää. Tästä ilmeisesti johtuu, ettei meillä ole mitään aikuisopiskelijoiden omaa valtakunnallista etujärjestöä, kuten on laita monien muiden opiskelijaryhmien kohdalla.

Aikuisopiskelijat ovat nykyisin järjestäytyneet lähinnä oppilaitoksittain tai organisaatiomuodoittain. Kuitenkin tuntuisi siltä, että heillä on myös paljon yhteisiä etuja ajettavanaan. Olisiko syytä harkita laaja-alaisen aikuisopiskelijoiden järjestön perustamista? Tällainen järjestö voisi tehdä ehdotuksia yleensä aikuiskasvatukseen ja erityisesti aikuisten opintososiaalisten olosuhteitten kehittämistä. Sen merkitys olisi opiskelijanäkökulman esilletuomisessa suunnittelijoille ja päättäjille. Viimeaikaisessa kehitystyössä tämä näkökulma näyttää jostain syystä unohtuneen, vaikka aikuiskasvatuksessa usein korostetaankin opiskelijakeskeisyyttä ja opiskelijan elämänolosuhteitten tuntemisen tärkeyttä.

Jukka Tuomisto